

11.Sınıf Tarih Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi Konu Anlatımı

18. Yüzyılda Avrupa ve Osmanlı Devleti'nin Genel Durumu

18. yüzyıl Avrupa'sının özellikleri şunlardır:

- 18. yüzyılda Avrupa'da; Fransa, İngiltere, İspanya, Almanya, Prusya, Lehistan, İsveç ve Rusya gibi devletler bulunuyordu. Bunların yanında değişik hanedanlar tarafından yönetilen prenslikler de vardı. Bu devletlerden Almanya ve İtalya siyasi birliklerini henüz sağlayamamışlardı. 18. yüzyılda demokrasi ve millet egemenliği kavramları gelişmemişti. Bu dönemdeki merkezi devletler ve prenslikler mutlakiyetle yönetilmiştir.
- Mutlakiyetçi devlet anlayışının Avrupa'nın her yerinde uygulanır hale gelmesi sonucunda aynı yapıdaki devletler, birbirlerine karşı değişen ittifaklardan oluşan ve adına denge siyaseti denilen politikalar uygulamaya başlamışlardır. Dolayısıyla 18. yüzyıl Avrupa tarihinde devletler arası politika ve çıkar çatışmalarında diplomasi ve ittifaklar ön plana çıkmıştır. Avrupa devletleri dış politikalarını, "Bizim ebedî düşmanlarımız ve dostlarımız yoktur, sadece ebedî ülke çıkarlarımız vardır." anlayışı üzerine kurmuşlardır. Bu durum, Avrupa devletleri arasındaki ittifakların süresinin çıkarların devamına bağlı olduğunu göstermektedir.
- Avrupa devletleri, Makyavelizm olarak bilinen "amaca ulaşmak için her türlü araca başvurmanın uygun olduğu" anlayışıyla hareket etmişlerdir.
- Avrupa devletleri XVIII. yüzyıl boyunca birbirleriyle savaşmışlardır.

Mutlakiyet: Kralın, devlet yönetimine tek başına egemen olduğu rejimdir. Bütün yetkileri kendisinde toplayan kral, hiçbir kurum ve kişiye karşı sorumlu değildir. Mutlakiyetçi devlet sistemi 17. yüzyılın sonuna kadar Avrupa'nın her yerinde uygulanır hale gelmiştir. Fransa Kralı XIV. Lui (1643 - 1715), "Devlet demek, ben demektir." sözü ile bu sistemi doruğa çıkarmıştır.

MAKYAVEL (1469 -1527)

Tarih ve politika biliminin kurucusu sayılan Floransalı düşünür, devlet adamı, askeri stratejisi, şair, oyun yazarıdır. İtalyan Rönesans hareketinin en önemli figürlerindedir. En ünlü eseri Prens'te, politik yazının tarihinde ilk kez iktidarın alınışı ve korunması gibi bir sorunu, dinsel ya da ahlaki kaygılan dikkate almaksızın inceledi.

Devletlerin Durumu

Osmanlı : Karlofça Antlaşmasından sonra bir taraftan iç durumunu düzeltmeye çalışmış, bir taraftan da Avrupa devletlerine karşı barış politikası izlemeye başlamıştır. Ayrıca Avrupa'ya karşı kendini üstün gören tutumunu değiştirmiş, Avrupa yönünde genişleme politikasından vazgeçerek daha çok savunma önlemleri almıştır.

Fransa : XVII. yüzyılda Avrupa'nın en güçlü devletidir. XVIII. yüzyılda da gücünü kısmen korumuş ve Avrupa'nın büyük devletleri arasında kalmayı başarmıştır.

İngiltere : Kendi aleyhine ittifaklara izin vermemiş, Fransa ile İspanya'nın aleyhine genişlemiştir. Ayrıca denizcilik politikasına ağırlık vermiştir.

İspanya : 17. yüzyıldaki önemini kaybetmiş, 18. yüzyılda gerilemiştir. Veraset savaşları ile diğer devletler tarafından parçalanmak istenmiştir.

İsveç : Poltova Savaşı'na kadar (1709) hem siyaset hem de askerlik alanında Avrupa'nın en güçlü devletlerinden birisidir. Ancak bu savaştan sonra eski gücünü kaybetmiştir.

İtalya : Ayrı ayrı şehir devletleri halindeki durumunu korumuştur.

Rusya : XVIII. yüzyıl başlarında önemsiz bir devlet olarak görülürken büyümeye başlamış, II. Katerina döneminde Avrupa'nın vazgeçilmez devleti olmuştur. Bu yüzyılda Osmanlı, İsveç ve Lehistan devletlerinin aleyhine büyümüştür

Almanya : Parçalanmışlık halini devam ettirmiştir.

18. Yüzyılda Avrupa ve Osmanlı Devleti'nin Dış Politikası

Osmanlı Devleti'nin Dış Politikası

Üç kıtaya yayılan Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyılda her alanda güçlenmekte olan Avrupa devletleri karşısında ekonomik, askeri ve sosyal yönlerden gerileme sürecine girdi.

- Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyıl sonlarından itibaren,
- Geniş toprak parçalarını kaybetmesi
- Avrupa'daki etkinliğinin azalmaya başlaması
- Osmanlı Devleti'ne sınırı olan veya çıkarları çatışan Avrupa devletlerinin Osmanlılara karşı ittifaklar kurması

gibi gelişmeler siyasal yönden ve sınırlar bakımından gerilemesine neden olmuştur.

Osmanlı Devleti; XVIII. yüzyılda Rusya ve Avusturya ile yaptığı savaşlarda toprak kayıplarının yanında ekonomik ve siyasi kayıplara da uğradı. Bu yüzyılda Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakan başka bir gelişme de uzun zamandan beri yardım edip koruduğu Fransa'nın topraklarına saldırması oldu.

Osmanlı Devleti bu gelişmeler üzerine XVIII. yüzyılda,

- Karlofça ve İstanbul Antlaşmalarıyla kaybettiği toprakları geri alma
- Avrupa devletleri arasındaki rekabet ve mücadelelerden yararlanarak devletin toprak bütünlüğünü koruma
- Devletin geleceği için dünyanın değişen ve gelişen şartlarına göre ıslahatlar yaparak bozulan kurumlarını Avrupa'daki gelişmelere göre düzenleme

politikalarını izlemiştir.

Osmanlı Devleti bu dönemde batıda Rusya, Avusturya ve Venedik; doğuda ise İran ile mücadele etmiştir. Ancak bu mücadelelerde kaybedilen topraklar büyük ölçüde geri alınamamış hatta yeni topraklar kaybedilmiştir.

Fransa'nın Dış Politikası

Fransa XVIII. yüzyılda büyük bir imparatorluk kurmayı amaçlamış ve bu yönde çalışmalar yapmıştır. Ancak Fransa, Yedi Yıl Savaşları (1756 -1763) sonucunda birçok sömürgesini İngiltere'ye bırakmak zorunda kalmıştır. Ayrıca, Avrupa ve Akdeniz'e hâkim olmak isteyen Fransa, karşısında en büyük rakip olarak İngiltere'yi görmüştür.

Bu gelişmeler üzerine Fransa,

- İngiltere'yi mağlup ederek önündeki engelleri kaldırma
- Akdeniz'de İngiltere'ye üstünlük sağlama ve Uzak Doğu'ya giden sömürge yollarına hakim olma
- Osmanlı Devleti'yle iyi ilişkilerine rağmen, çıkarları doğrultusunda Osmanlı toprağı olan Mısır'a saldırma
- Osmanlı Devleti aleyhine Rusya ile gizli Tilsit Antlaşması yapma politikaları izlemiştir.

İngiltere'nin Dış Politikası

İngiltere, güçlü donanması ve diplomasiyi iyi anlayan politikacıları sayesinde dünyanın ve Avrupa'nın büyük imparatorluklarından birini kurdu. Dünyanın birçok yerinde sömürgeci olduğundan bu imparatorluğun üzerinde güneşin batmadığı söyleniyordu.

Osmanlı Devleti, stratejik konumu, yer altı ve yer üstü kaynakları açısından İngiltere için çok önemli bir bölgede bulunuyordu. Bu yüzden İngilizler, Rusların sıcak denizlere inmesini, Fransızların Akdeniz ve Mısır'da hâkimiyet kurarak sömürgelerine zarar vermesini engellemek istiyordu. İngiltere bu nedenle 1791'den itibaren Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma politikası izlemiştir.

Avusturya'nın Dış Politikası

Avusturya, çok uluslu bir devlettir. Bu yüzden milliyetçilik akımının yayılmasını ve ülkesindeki ulusların ayaklanmasını istemiyordu. Avusturya, XVI. yüzyıldan itibaren Orta Avrupa ve Balkan hâkimiyeti için Osmanlı Devleti'yle savaşlar yaptı.

Ancak Avusturya,

- Alman birliğini sağlamaya çalışan Prusya ile mücadele halinde olması
- Rusların ve Fransızların milliyetçi propagandalarından rahatsızlık duyması
- Rusların Slav ırkının birliğini savunarak Balkanlarda yayılma politikası izlemesi

gibi nedenlerden dolayı savaş halinde bulunduğu Osmanlı Devleti'yle Zıttovi Antlaşması imzalayarak barış politikası izlemeye karar vermiştir.

Rusya'nın Dış Politikası

I Rusya, XVIII. yüzyılda Çar I. Petro döneminden itibaren genişleme ve ülkenin ilerlemesi için çalışmalar yaptı. I. Petro bu amaçla Avrupa ülkelerine giderek incelemelerde bulundu, reformlar gerçekleştirerek ülkesinin kalkınması için hedefler koydu. Ülkesini modern bir devlet konumuna getirdi.

I. Petro,

- Baltık Denizi'ne hâkim olmayı
- Osmanlı Devleti'nden Kırım'ı alarak Karadeniz'e ulaşmayı, daha sonra da Balkanları ve Boğazları alarak Ege ve Akdeniz'e inip dünyada söz sahibi olmayı
- Slavları ve Ortodoks mezhebinden olanları kendi egemenliği altında birleştirmeyi

amaçlamıştır

Rusya'nın, Baltık Denizi'ne hâkim olması için İsveç, Balkanlar ve Orta Avrupa'ya hâkim olması için ise Lehistan üzerinde hâkimiyet kurması gerekiyordu. Rusya bu amaçlarına ulaşabilmek için, Fransa ve İngiltere'nin Osmanlı topraklarında yayılmasının engellenmesi ve kendi çıkarları için Osmanlı Devleti'ni koruma politikası izlemiş, Kafkasya ve Orta Asya'da genişlemeyi hedeflemiştir.

3. Ahmet Dönemi

Osmanlı Devleti'nin Viyana önünde yenilgiye uğraması Avrupa'da büyük bir sevinç meydana getirmişti. Osmanlı'yı Avrupa'dan atmak için kurulan Kutsal İttifaka katılan devletlerle 16 yıl boyunca yapılan savaşlarda Osmanlı ordusu her yerde yenilmeye başlamıştı. Bu süreçte dört padişah değiştiği gibi ordu yıpranmış, maliye bozulmuştu. Osmanlı Devleti, Kutsal İttifak Devletleri ile Karlofça (1699), Rusya ile de İstanbul Antlaşması imzalamıştı (1700). Bu antlaşmalarla da 300 bin kilometrekareden fazla toprak kaybetmişti. Osmanlı Devleti'nin büyük toprak kaybına uğraması, Osmanlı halkının devlet yöneticilerine olan güvenini sarstı. İstanbul'da 200 kadar cebecinin başlattığı muhalefet daha sonra genişlemiş ve Edirne Vakası olarak adlandırılan gelişme ile II. Mustafa tahttan indirilmiş ve 3. Ahmet tahta çıkarılmıştır.

Osmanlı Devleti, kaybettiği toprakları geri alabilmek için Rusya, Venedik ve Avusturya ile savaşlar yaptı. Fakat kaybettiği toprakları alamadığı gibi yeni topraklar da kaybetti. Ayrıca bu dönemde doğuda İran ile savaşlar yapıldı. III. Ahmet, öncelikle iç güvenliği sağlamaya önem vererek devletin ekonomik yapısını ve savunma sistemini güçlendirmeye çalıştı.

3. AHMET

Babası: IV. Mehmet

Annesi: Rabia Gülnuş Sultan

Doğumu ve vefatı: 1673 -1736

Saltanatı: 1703 -1730

III. Ahmet; zeki, hassas ve zarif bir insandı. İyi bir tahsil ve terbiye görmüştü. III. Ahmet, ağabeyi II. Mustafa'nın vefatı üzerine 22 Ağustos 1703'te 30 yaşında iken Edirne'de tahta geçti. Osmanlı Devleti açısından önemli bir yere sahip olan Lale Devri boyunca padişahlık yapan III. Ahmet, hattat ve şairdi. "Necib" mahlasıyla şiirler yazdı. Ayrıca musiki ile de yakından ilgileniyordu. Divan şairlerinden Urfalı Nabi Efendi'nin hem kendisini hem de şiirlerini çok severdi.

Gençliği diğer Osmanlı şehzadelerine göre daha serbest geçti. Şehzadelerin öldürülmesi geleneği kalktığından, rahat bir hayat sürdü. İsteddiği her şeyle ilgilendiği için bilgisi ve görgüsü arttı. Avrupa'daki gelişmeleri inceleme fırsatı buldu ve matbaanın Osmanlı Devleti'ne gelmesi için çok çaba harcadı. 27 yıl gibi uzun bir süre tahtta kalan III. Ahmet, Patrona Halil İsyanı sonucunda, 1 Ekim 1730'te padişahlıktan çekildi.

III. Ahmet'in padişahlığının ilk günleri, tamamen disiplinden çıkmış yeniçerileri yatıştırma gayretleri ile geçti. Ancak kendisini padişah yapan yeniçerilere karşı etkili olamadı. III. Ahmet'in sadrazamlığa getirdiği Çorlulu Ali Paşa, ona idari konularda yardımcı olmaya çalıştı, hazine için yeni düzenlemelerde bulundu.

Osmanlı padişahlarının birçoğu şehzadelikleri sırasında, bir kısmı da padişah olduktan sonra sanatın kendi temayüllerine uygun bir dalıyla uğraşmışlardır. Osmanlı tarihinde hattat, musikişinas, şair olarak başarılı eserler vermiş birçok padişah vardır. III. Ahmet şair olmasının yanında hattatlığıyla da ön plana çıkmıştır. III. Ahmet'in yazılarına İstanbul'un çeşitli semtlerinde rastlamak mümkündür. Üsküdar'da annesi için inşa ettirdiği Yeni Valide Camii'nde bulunan "Cennet anaların ayakları altındadır." hadis-i şerifini celî olarak yazmıştır. Ayrıca 4 adet Kur'an-ı Kerim yazmış ve 2 tanesini Medine'ye hediye olarak göndermiştir.

18. Yüzyılda Osmanlı - Rus İlişkileri

Rusya'nın, XVIII. yüzyıldaki amaçlarından birisi de Baltık Denizi üzerinden sıcak denizlere açılmaktı. Bu amacına ulaşabilmek için de İsveç ile mücadeleye girişti. İsveç Kralı Demirbaş Şarl, Poltova Savaşı'nda (1709) Rus Çarı I. Petro karşısında ağır bir yenilgiye uğradı. Demirbaş Şarl, yaralı olarak savaş alanından kaçıp Osmanlı sınırını geçerek Özi kalesine sığındı.

Demirbaş Şarl : İsveç kralı XII. Şarl, Osmanlı ülkesinde beş yıl üç ay kalmıştır. Kralın uzun süre kalması üzerine kendisine "demirbaş" denilmiştir. 1714 yılında ülkesine dönen Demirbaş Şarl, ülkesinin birçok yerinin Danimarkalılar ve Ruslar tarafından işgal edildiğini görerek mücadeleye girişmiştir. 30 Ekim 1718'de Danimarkalıların bir kaleyi muhasara ettiği sırada şakağından yediği bir kurşunla 36 yaşında ölmüştür.

Rusların İsveç kralını takip bahanesiyle Osmanlı topraklarında tahribat yapmaları üzerine Osmanlı - Rus Savaşı başlamıştır. Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa komutasındaki Türk ordusu, Prut Nehri yakınlarında Rus ordusunu kuşattı. Türk ve Kırım kuvvetlerinden oluşan Osmanlı ordusu Rus ordusundan yaklaşık 4 kat daha büyüktü. Böyle bir ordu tarafından sıkıştırılmış olan Rus çarı, buradan kurtuluş ümidi olmadığını düşünerek, barış teklifinde bulundu. Prut bataklıklarında Rus ordusunu yok etme fırsatını yakalayan Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa'nın yeniçerilere güvenememesi üzerine Rusların teklifi kabul edilerek Prut Antlaşması imzalandı (1711).

Prut Antlaşması'na göre;

- Azak kalesi ve çevresi Osmanlı Devleti'ne geri verilecektir.
- Rusya, İstanbul'da sürekli elçi bulunduramayacaktır.
- Rusya, Lehistan'ın iç işlerine karışmayacaktır.
- İsveç kralı ülkesine serbestçe dönebilecektir.

Prut Savaşı'nda Osmanlı ordusu 120 bin, Rus ordusu ise 40 bin civarındadır. Rus ordusu Prut nehri kenarında çembere alınmıştır. Osmanlı ordusunun süratle ilerlemesi üzerine çarın planı tutmamış ve savaş daha ilk safhada Rusların aleyhine başlamıştır. Rus ordusunun gerisinin Kırım kuvvetleri tarafından tutulması üzerine Osmanlı ordusu önünden çekilemeyen Petro, Prut nehri kenarında savunma tertibatı almaya mecbur kalmıştır. Rus ordusu özellikle gıdasızlık yüzünden zor duruma düşmüş, açlık önemli bir sorun haline gelmiştir. Rus ordusu yaprak ve kabuk yiyecek kadar zahiresiz kalmıştır. Prut Antlaşması'nın imzalanmasından sonra açlıktan muzdarip olan Çar Petro'ya sadrazam tarafından pirinç, ekme, kahve, şeker ve diğer bazı yiyecek maddeleri gönderilmiştir.

18. Yüzyılda Osmanlı - Venedik İlişkileri

Osmanlı Devleti, Prut'ta kazandığı başarıdan sonra Venedik üzerine yoğunlaştı.

XVIII. yüzyıl başlarında,

- Osmanlı Devleti'nin Karlofça Antlaşmasıyla kaybettiği Mora Yarımadası geri almak istemesi
- Venediklilerin, Karadağlıları Osmanlılara karşı isyana kışkırtmaları
- Mora halkının, Ortodokslara baskı yapan Venediklilere karşı Osmanlı Devleti'nden yardım istemesi
- Venedik'in, Akdeniz'deki Osmanlı gemilerine zarar vermesi

Osmanlı İmparatorluğu ile Venedikliler arasında savaşların başlamasında etkili olmuştur. Osmanlı Devleti, Venediklilere savaş açarak 100 gün kadar süren sefer sonrasında Mora Yarımadası ele geçirmiştir (1715).

18. Yüzyılda Osmanlı - Avusturya İlişkileri

Osmanlı Devleti'nin, önce Rusya ardından da Venedik'le yaptığı savaşlarda gösterdiği başarılar Avusturya'yı rahatsız etti. Karlofça Antlaşması'nın yürürlükte kalmasından yana olan Avusturya, bu durumdan tedirgin oldu. Bir süre sonra da garantör devlet olarak Karlofça Antlaşması'nın koşullarının bozulduğunu ileri sürerek Osmanlı Devleti'ne savaş açtı (1716). Sadrazam Silahtar Ali Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Petervaradin'de Avusturya'ya yenildi.

Avusturya'nın Belgrat ve Temeşvar'ı alıp ilerlemeye başlaması üzerine Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın barış isteğiyle Semendire'nin güneydoğusundaki Pasarofça yakınlarında antlaşma imzalanmıştır (1718). 12 oturum süren görüşmelerden sonra Avusturya ile 20, Venedik ile de 26 maddelik antlaşmalar imzalanmıştır.

Pasarofça Antlaşması'yla,

- Mora Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştır.
- Belgrat, Banat, Sırbistan'ın kuzeyi ve Eflâk'ın batısı Avusturya'ya verilmiştir.
- Dalmaçya kıyıları, Arnavutluk ve Hersek kıyılarındaki bazı kaleler Venediklilere bırakılmıştır.

Pasarofça Antlaşması'nın sonucunda,

- Balkanların Avrupa'ya açılan kapısı olan Belgrad'ın Avusturya'ya geçmesi bölgedeki güçler dengesinin Osmanlı Devleti'nin aleyhine dönmesine neden olmuştur.
- Avusturya'nın yönünü Osmanlı'nın Balkanlardaki topraklarına çevirmesi, Osmanlı Devleti'nin Avusturya'ya karşı yeni önlemler almasına neden oldu. Osmanlı Devleti bu amaçla Balkan topraklarında merkezî otoritesini güçlendirmeye çalışmıştır. Balkan uluslarının Osmanlı Devleti'ne bağlılığını güçlendirmek için Fenerli Rumlar, Eflak ve Boğdan'a yönetici olarak gönderilmiş, Balkanlardaki halktan alınan vergiler azaltılmıştır.
- Osmanlı Devleti, kaybettiği toprakları geri alma umutlarını yitirmiş, bu yüzden batıda barışçı bir yol izleme ve elindeki toprakları koruma politikası gütmeye başlamıştır.
- Osmanlı Devleti, Avrupa'yı daha yakından tanıma çabası içerisine girmiş ve sonuçta "Lale Devri" başlamıştır.

- Mora Yarımadası Venediklilerden geri alınmış, böylece Venedikliler Ege'den uzaklaştırılmıştır.

18. Yüzyılda Osmanlı - İran İlişkileri

Pasarofça Antlaşmasından sonra Avrupa yönünde barış için çaba harcayan Osmanlı Devleti, aynı çabayı doğuda İran için göstermemiştir.

- İran'ın XVIII. yüzyılda iktidar kavgaları ve mezhep çatışmaları nedeniyle karışıklık içinde bulunması
- Avrupalı devletlerle yaptığı savaşlarda istediği sonuçları alamayan Osmanlı Devleti'nin buradaki kayıpları doğuda telafi etmek istemesi
- Rusya'nın İran'a karşı harekete geçmesinin Osmanlı Devleti'ni endişelendirmesi

Osmanlı Devleti ile İran arasındaki mücadelelerde etkili olmuştur.

XVIII. yüzyılda İran hakimiyetindeki Dağıstan, İran'da iç karışıklıkların başlaması üzerine Osmanlı Devleti'ne bağlandı.

Osmanlı - İran mücadelelerinden faydalanan Ruslar Volga bölgesine yerleşerek 1556 yılında Astrahan'ı ele geçirip Azerbaycan'a komşu oldular. Osmanlı Devleti, Rusların Kafkasya üzerindeki yayılışını engelleyemedi.

İran ve Orta Asya üzerinden Hindistan ile doğrudan ticaret yapmak isteyen Rus Çarı 1. Petro, Volga ve Hazar Denizi kıyısında donanma kurarak Hazar kıyılarına, özellikle Kafkaslara hâkim olmak istiyordu.

Rus Çarı I. Petro, Prut Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne yenilerek Karadeniz ve Balkan topraklarında genişleyemeyeceğini anlayınca yönünü İran'a çevirdi. İran'ın içinde bulunduğu karışıklıktan yararlanmak isteyen Rus Çarı i. Petro, İran'a girerek kuzeybatı eyaletlerini ele geçirdi.

Osmanlı Devleti, Rusya'yı bölgeden uzaklaştırmak ve yayılışını engellemek amacıyla İran üzerine sefer düzenledi ve İran'a ait Kafkasya topraklarına girerek Rusların daha güneye inmesini engelledi.

Osmanlı ordusunun Rus ordusuyla çatışma durumuna gelmesi üzerine Fransa, Rusya ile Osmanlı Devleti'ne arabuluculuk yaparak iki devlet arasında ilk dostluk antlaşması olan İstanbul Antlaşmasının imzalanmasını sağladı (1724).

İstanbul Antlaşması'na göre İran'ın Kafkasya toprakları, Rusya ve Osmanlı Devleti arasında paylaşıldı. Rusya, Azerbaycan topraklarını işgal etti. Osmanlı Devleti'nin, İran topraklarını Rusya ile paylaşma yoluna gitmesinde, "Rusya'nın Hazar sahillerine yerleşmesinin Osmanlı Devleti'ne karşı bir tavır olmadığına dair güvence vermesi" etkili olmuştur.

İran'ın, İstanbul Antlaşması ile yapılan paylaşımı kabul etmek istememesi sonucunda Osmanlı Devleti'yle arasındaki savaşlar aralıklı olarak 1779 yılına kadar devam etti. 1731 yılında yapılan savaş sonunda Ahmet Paşa Antlaşması imzalandı (1732).

Bu antlaşmaya göre,

- Gence, Tiflis, Revan ve Dağıstan Osmanlılarda kalmıştır.
- Tebriz, Hemedan, Kirmanşah ve Luristan ise İran'a bırakılmıştır.

Bu antlaşma iki tarafı da memnun etmediği gibi Osmanlı'da sadrazamın, İran'da ise şahın değişmesine neden oldu. Avşar Türklerinin lideri Nadir Şah, tahttan indirdiği Şah Tahmasb'ın yerine küçük yaştaki oğlu Abbas'ı geçirdi ve yeni şaha vekil olarak yönetimi ele geçirdi.

Yeniden başlayan savaş sonunda İstanbul Antlaşması imzalandı (1736). Nadir Şah'ın yönetimi ele geçirmesinden sonra İran'da hanedan değişikliği oldu ve Safevi Hanedanı sona erdi. Nadir Şah döneminde İran güçlendi ve 1743 yılında Osmanlı - İran savaşları başladı. Bu savaşlar sonunda taraflar arasında Kerden adı verilen ve Kasrışirin Antlaşması'nın şartlarını içeren son Osmanlı - İran Antlaşması imzalandı (1746). İran'ın saldırısıyla 1776 yılında savaş yeniden başladıysa da İran, 1779 yılında işgal ettiği yerlerden çekildi. Bu savaşlarda her iki devlet de başarılı olamadığı gibi boş yere güç kaybına uğradılar. 1639 yılında yapılan Kasrışirin Antlaşması'yla belirlenen sınırlar günümüzde de büyük ölçüde geçerliliğini korumaktadır.

Lale Devri ve 3. Ahmet Dönemi Islahatları

Damat İbrahim Paşa'nın sadrazamlık yaptığı 1718-1730 yılları arasında yaşanan, Avrupa devletleri ile barış siyasetinin sürdüğü bu döneme Lale Devri denir. Bu dönemi Lale Devri olarak tarihçi Ahmet Refik adlandırmış, daha sonraki kaynaklarda da bu isimle anılagelmiştir. Bu dönemin Lale Devri olarak adlandırılmasında lalenin ve lale motiflerinin yaygın olması etkili olmuştur. Lale Devri'nde diplomasi, bilim, sanat ve eğitim alanında yaşanan gelişmelerin yanında; Osmanlı Devleti'nde özellikle başkent İstanbul merkezli olmak üzere eğlence hayatı yaygınlaşmıştır. Osmanlılar, bu devletleri daha yakından tanımak amacıyla, XVIII. yüzyılda Viyana, Paris, Varşova, Moskova gibi önemli başkentlere ilk defa geçici elçiler gönderdi.

Avrupa başkentlerine gönderilen elçilerin en önemli görevleri Avrupa'da meydana gelen siyasi, sosyal, kültürel ve bilimsel gelişmeleri yakından izlemek ve bu konularda Osmanlı Devleti'nin merkezine bilgi aktarımında bulunmaktı. Avrupa'ya giden elçilerin siyasi ve kültürel gözlemleri daha sonra Osmanlı Devleti'nde yapılan ıslahat hareketlerinde etkili olmuştur. Paris elçisi Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi, izlenimlerini Sefaretname adlı eserinde toplamış ve bu eser Osmanlı Devleti'nin Batı'ya açılan ilk penceresi olarak değerlendirilmiştir.

Osmanlı Matbaasının Kurulması

Fransa'ya elçi olarak gönderilen Yirmisekiz Mehmet Çelebi, oğlu Sait Efendi'yi de beraberinde Paris'e götürmüştü.

Sait Efendi, Avrupa'da gördüğü matbaanın kültürel önemini kavramış ve İstanbul'a döndüğünde İbrahim Müteferrika ile birlikte Osmanlı ülkesindeki ilk Türk matbaasını kurmuştur (1727). (Osmanlı Devleti'nde ilk matbaa, II. Bayezid döneminde gayrimüslimler tarafından İstanbul'da kurulmuştu.) Şeyhülislamın fetvası ve padişahın fermanıyla kurulan Osmanlı matbaasında basılan ilk kitap "Vankulu" adı verilen bir sözlüktür.

Matbaanın kullanılmaya başlaması ile birlikte,

- Kültür hayatının canlanması
- Avrupa'daki siyasal ve askeri gelişmelerin neden ve sonuçlarının öğrenilmesi
- Yenileşme hareketlerinin gelişmesi
- Avrupa ile kültür, sanat, bilim vs. alanlarda etkileşimin artması
- Kitapların okunaklı ve doğru yayınlanması
- Kitap ve gazetelerin ucuzlaması
- Osmanlı kültürünün yaygınlaşması

Lale Devri'nde Doğu ve Batı'dan çeşitli eserlerin tercüme edilmesini sağlamak amacıyla "Tercüme Encümenliği" kuruldu. Tercüme edilen eserler matbaada çoğaltılarak basıldı. Bu durum yeni gelişmelerin yakından izlenmesini ve kültür hayatının canlanmasını sağladı. Lale Devri sanatçıları mimarlıkta, musikide, edebiyatta çok güzel eserler vermişlerdir. Lale Devri'nden itibaren özellikle saray ve yüksek tabaka mensupları arasında, Batılılaşmaya yönelik büyük bir eğilim başladı. Batı ürünleri, süs eşyaları ve sanat eserleri Osmanlı ülkesine girdi. Bu dönem Patrona Halil İsyanıyla sona ermiştir (1730).

3. Ahmet Dönemi'ndeki Diğer Yenilikler

- Kağıt, kumaş ve çini imalathaneleri açılmıştır.
- İstanbul'da çıkan yangınları söndürmek için yeniçerilerden bir itfaiye bölüğü oluşturulmuştur.
- Osmanlı ülkesinde sağlık alanında ilk kez çiçek aşısı uygulanmıştır.
- Düşünce hayatını geliştirmek amacıyla bir tercüme heyeti oluşturulmuş, çeşitli eserler Türkçe 'ye tercüme edilmiş, kütüphaneler açılmış, yazar ve şairler korunup desteklenmiştir.
- Batının etkisiyle sivil mimari gelişmiştir. Bu dönemin en önemli eserlerinden biri 3. Ahmet Çeşmesi'dir.

Patrona Halil İsyanı (1730)

Sadrızam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın devri her ne kadar barış ve huzur devri olmuşsa da, İran ile devam eden savaşların uzaması ve alınan başarısızlıklar hem halk arasında hem de hükümet merkezinde hoşnutsuzlukları artırmıştı. Halk savaşın getirdiği ağır vergiler ve pahalılık altında eziliyordu. Öte yandan bazı devlet adamlarının zevk ve eğlenceye dalması da hoşnutsuzlukların artmasının diğer nedeniydi.

Bu durum yeniçerilerin ve esnafın Patrona Halil önderliğinde isyan etmelerine neden oldu. Patrona Halil İsyanının çıkmasında yapılan ıslahatlardan çok, zevk ve eğlenceye duyulan tepkiler etkili olmuştur. 13 gün süren isyan sonucunda Nevşehirli Damat İbrahim Paşa öldürülmüş, 3. Ahmet tahttan indirilerek yerine I. Mahmut tahta çıkarılmıştır (1730).

18. Yüzyılda Osmanlı - Rusya ilişkileri

1689 yılında tahta geçen Çar I. Petro, Rusya'yı Avrupa devleti haline getirmeyi hedefliyordu. Rusya'nın hedeflerini büyüten I. Petro, sıcak denizlere açılmayı ülke politikası haline getirmiştir. Slavları ve Ortodoksları birleştirme fikri de bu hedeflere ulaşmada bir araç olarak kullanılacaktı.

Rusya'nın sıcak denizlere kısa yoldan ulaşabilmesi için Osmanlı Devleti'nin elindeki Kırım'a, Lehistan'a, Balkanlara hatta İstanbul Boğazı'na sahip olması gerekiyordu.

Osmanlı Devleti'nin gerilemeye başladığı dönemde Rusya yükselişe geçti. XVIII. yüzyılda Osmanlı - Rus çıkarları Balkan, Kırım ve Kafkasya toprakları üzerinde çatışmıştır. Rusya, Balkanlara inebilmek için Lehistan üzerinde denetim kurmaya çalışmış, Karadeniz'e inmek için de Kırım'ı almaya çalışmıştır.

Rusya, gücünü artırmak için Kırım'ı ele geçirme konusunu önemsiyordu. Osmanlı Devleti'nin güvenliği için de Türk ve Müslüman olan Kırım büyük öneme sahipti. Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Kırım Hanlığı, Rusya ve Orta Avrupa devletlerine karşı tampon bölge konumundaydı. Kırım ve Lehistan'ın güvenliği Osmanlı Devleti'nin güvenliği demektir. Bu yüzden Osmanlı Devleti iki bölge konusunda hassas davranmış, özellikle İstanbul'un kapısı durumundaki Kırım'ı kaybetmemek için savaşmaktan çekinmemiştir.

Rus - Avusturya İttifakı İle Osmanlı Devleti Arasındaki Savaşlar (1736 -1739)

Rusların XVIII. yüzyılda,

- Lehistan'ın iç işlerine karışması
- Sınır olaylarını gerekçe göstererek 1736'da Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Kırım'ı işgal etmeleri

sonucunda Osmanlı - Rus ilişkileri bozulmuştur. Bu gelişmeler üzerine padişah I. Mahmut (1730 -1754) döneminde Rusya'ya savaş açıldı.

Rusya ve Avusturya savaş öncesinde ittifak antlaşması yaptıkları için Osmanlı Devleti'ne karşı birlikte hareket ettiler.

Bu ittifaka göre; Rusya, Kırım'ı, Avusturya, Sırbistan ve Bosna - Hersek'i alarak Osmanlı topraklarını paylaşacaktı.

Ruslar savaş sırasında, Prut Antlaşması ile Osmanlılara verdikleri Azak'ı geri aldılar ve Osmanlı Devleti'yle savaşan İran'a destek verdiler. Üç cephede birden savaşan Osmanlı Devleti önemli başarılar elde etti.

Savaş sırasında,

- Rusların Kırım kuvvetlerine karşı yenilgi alması
- İsveç'in Osmanlı Devleti'nin yanında savaşa girme hazırlıkları yapması gibi gelişmeler Rusları barışa zorlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin savaşta üstün bir durumda olduğu sırada Fransa'nın ara buluculuğunda Avusturya ve Rusya ile ayrı ayrı Belgrad Antlaşması imzalandı (1739). Avusturya ile imzalanan antlaşma 23 maddeden, Rusya ile imzalan antlaşma da 15 maddeden oluşmaktadır.

Bu antlaşmalara göre:

- Avusturya, Pasarofça Antlaşması ile aldığı Belgrad'ı geri verdi.

- Azak Kalesi yıkılmak şartıyla Ruslara bırakıldı.
- Rusya, Karadeniz’de hiçbir ticaret ve savaş gemisi bulundurmuyacak, savaşta aldığı yerleri geri verecekti.

Belgrad Antlaşması Osmanlı Devleti’nin batıda imzaladığı son kazançlı antlaşmadır.

Bu antlaşmalarla,

- Karadeniz’in Osmanlı Devleti’ne ait olduğunu belirten son antlaşma imzalanmıştır.
- Belgrad’ın alınması ile Osmanlı Devleti’nin Avrupa’ya açılan kapısı yeniden ele geçirilmiştir.
- Rusların, Boğazları tehdidi bir süre engellenmiştir.

Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyılda Batı’da en kazançlı antlaşmayı imzalamış ve Avrupa’da uzun süren barış dönemi başlamıştır. Antlaşmaların imzalanmasında arabuluculuk yapan Fransa, ekonomik çıkarlarını genişletmiştir. 1740 yılında yapılan bir antlaşma ile Fransa’ya verilen kapitülasyonlar sürekli hale getirilmiştir.

1740 KAPİTÜLASYONLARI

Belgrad Antlaşması’nın imzalanmasında arabuluculuk yapan Fransa,

- Kudüs’teki Katolik Hristiyanlara ait kutsal yerlerin yönetimini aldı.
- Kanuni döneminde (1535) padişahların saltanatı süresince geçerli olan kapitülasyonların 1740’ta yapılan antlaşma ile sürekli hâle getirilmesini sağladı.

1535 Kapitülasyonları sürekli değildi ve Osmanlı Devleti güçlü olduğu için kendi lehine önemli kazanımlar sağlıyordu. 1740 Kapitülasyonları sürekli olarak verilmiş ve zayıflayan Osmanlı ekonomisinin zor duruma düşmesinde önemli rol oynamıştır.

Sanayi İnkılabı gerçekleştiremeyen Osmanlı Devleti’nin zenginlik kaynaklarından faydalanmak isteyen Avrupalılar, kapitülasyonlara ve Osmanlı Devleti ile yaptıkları antlaşmalara dayanarak Osmanlı ekonomisinin çökmesinde etkili oldular.

Lehistan Sorunu Ve Osmanlı - Rus Savaşı (1768-1774)

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Belgrad Antlaşması ile sağlanan barış dönemi 1768 yılına kadar devam etti.

Ancak bu dönemde Çariçe II. Katerina,

- Karadeniz’de donanma bulundurma ve Boğazlardan geçerek Akdeniz’e inme
- Balkanlarda Rusya’ya bağlı devletler kurma
- Kırım’ı ve Kafkasya’yı alma

politikalarını gerçekleştirmek istiyordu.

Çariçe bu amaçlarını gerçekleştirmek için Lehistan’ın iç işlerine karışmaya başladı. Bu arada Rusya’nın, ölen Lehistan kralının yerine kendi adayını kral seçtirmesi üzerine Leh milliyetçileri ayaklandılar. Ancak Ruslar karşısında başarılı olamayınca Osmanlı ülkesine sığındılar. Bunları izleyen Rusların Osmanlı topraklarına girip Lehlerle birlikte Türkleri de öldürmesi üzerine Rusya’ya savaş açıldı (1768).

Osmanlı orduları bu savaşta Rusların ilerleyişine engel olamadı. Ruslar bir taraftan Kırım’ı işgal ederken öbür taraftan Eflak ve Boğdan’ı ele geçirdiler. Baltık Denizi’ndeki Rus donanması, Atlas Okyanusu ve Cebelitarık Boğazı’nı geçerek Akdeniz’e girdi ve Mora’daki Rumları isyana teşvik etti. Osmanlı Devleti’nin Mora’da çıkan ayaklanmayı bastırması üzerine Ruslar Çeşme Limanı’nda bulunan Osmanlı donanmasını yaktılar (1770 Çeşme Baskını). Bu gelişmeler karşısında Padişah I. Abdülhamit barış istemek zorunda kaldı ve Küçük Kaynarca Antlaşması imzalandı (1774).

KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI

1 - Kırım Hanlığı bağımsız bir devlet olacak; sadece dini konularda Osmanlı halifesine bağlı kalacaktır.

- Osmanlı Devleti, ilk defa halkı tamamen Türk ve Müslüman olan bir toprağı kaybetmiştir.
- Kırım'a egemen olmak isteyen Rusya, önemli bir fırsat yakalamış ve Karadeniz'de etkinliğinin artmasına ortam hazırlamıştır.
- Osmanlı Devleti siyasal ilişkilerde ilk defa halifeliğin dinsel gücünden yararlanmıştır. Böylece, Kırım ile dini ve kültürel bağların devam ettirilmesi amaçlanmıştır.

2 - Kabartay arazisi, Azak Kalesi ve çevresi Ruslara verilecek, iki devlet arasındaki sınır Buğ Nehri olacaktır.

- Osmanlı Devleti'nin Karadeniz kıyılarındaki egemenlik alanı daralmıştır.

3 - Rusya, Osmanlı ülkesinde istediğı yerlerde konsolosluk açabilecek ve İstanbul'da sürekli elçi bulundurabilecektir.

- Rusya'nın, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmasına ortam hazırlanmıştır.
- Osmanlı ülkesi Rusya'nın etkisine açık hale gelmiştir.
- Osmanlı ülkesinde yaşayan Ortodoksların isteklerini doğrudan Rusya'ya iletme imkanı doğmuştur.

4 - Rusya, Karadeniz ve Akdeniz'deki Türk sularında serbest ticaret yapabilecek ve Fransa ile İngiltere'ye tanınan kapitülasyonlardan yararlanacaktır.

- Karadeniz Türk gölü olma özelliğini kaybetmiştir.
- Rusya, tarihinde ilk defa Boğazları geçerek sıcak denizlere ulaşma imkanı elde etmiştir.
- Rusya ilk kez kapitülasyonlardan yararlanmaya başlamıştır.

5 - Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecektir.

- Osmanlı Devleti tarihinde ilk defa savaş tazminatı ödemek zorunda kalmıştır.

6 - Rusya savaşta işgal ettiği Eflak, Boğdan, Besarabya ve Akdeniz adalarını Osmanlı Devleti'ne geri verecektir. Osmanlı Devleti bu bölgelerde genel af ilan edecek, halktan bir süre vergi almayacaktı.

- Rusya, Balkanlarda yaşayan halk üzerinde etkisini artırmayı amaçlamıştır.

7 - Rus Hristiyanları ve rahipleri, kutsal yerleri serbestçe ziyaret edebileceklerdir.

Kırım'ın Rusya'ya Katılması

Ruslar, Küçük Kaynarca Antlaşmasından sonra Kırım'ı ele geçirmek için propaganda başlattı. Kırım devlet adamları, Türk ve Rus yanlısı olarak ikiye ayrıldılar. Bu yüzden Kırım'da millî birlik bozuldu. Kırım Hanı Sahip Giray'ın 1775'te hanlığı bırakmasından sonra Kırım'da iç karışıklıkların çıkmasını bahane eden Ruslar burayı işgal ederek Rus yanlısı olan Şahin Giray'ın Kırım Hanı olmasını sağladılar (1777).

Küçük Kaynarca Antlaşması'na aykırı olan bu durum karşısında Osmanlı Devleti savaş hazırlıklarına başladı. Ancak Fransa'nın araya girmesiyle Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Aynalıkavak Tenkihnamesi (düzenlemesi) yapılarak sorun savaş yapılmadan çözüldü (1779).

Buna göre,

- Rus ordusu Kırım'dan çekildi.
- Osmanlı Devleti, Şahin Giray'ın hanlığını onayladı.

Bir süre sonra Şahin Giray'ın Rus yanlısı politikalarından rahatsız olan Kırım halkı ayaklandı. Osmanlı topraklarını paylaşma konusunda Avusturya ile anlaşan Rusya, Kırım'ı işgal ederek topraklarına kattığını ilan etti. Savaşacak durumda olmayan Osmanlı Devleti bu durumu kabullenmek zorunda kalmıştır (1783).